

Expertise-unit Sociale Stabiliteit
Ministerie van Sociale Zaken en
Werkgelegenheid

Universiteit Utrecht

Onbekend maakt Onbemind: de Uitdaging van Interdisciplinaire Informatiedeling in de Preventie van Radicalisering

Behoeften van Professionals in het Jeugddomein

Auteur Janne Swinkels | 6257097

Universiteit Utrecht Masterthesis Maatschappelijke Opvoedingsvraagstukken

Eerste beoordelaar dr. Saskia van Schaik

Tweede beoordelaar dr. Monique van Londen-Barentsen

Organisatie Platform JEP | ESS | Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Supervisor Nora Hammidi

Datum 21 juni 2019

Summary

To prevent radicalization among youth, professionals in the youth domain (e.g., child protection officers, youth workers, and police officers) need to share information interdisciplinarily. To support them with this, the pilot “*Workshops sharing information of possible radicalization*” was implemented in seven municipalities and one youth care organization in the Netherlands. The aim of this study was to examine the needs of professionals in order to share information between disciplines as well as to examine the working elements of the pilot. Semi-structured interviews ($n=12$) and a survey ($n=37$) were held among participants of the program. The results show that a lack of mutual trust, different views on information sharing practices and insufficient knowledge about radicalization and the legal framework are perceived as bottlenecks to share information. To achieve adequate information sharing, youth professionals are in need of support to increase their knowledge base and skills as well as to deepen their trust in each other. Only with the right knowledge about the problem as well as about each other and with sufficient levels of mutual trust, interdisciplinarily information sharing will arise and radicalization can possibly be prevented.

Key words: youth professional, youth domain, prevention radicalization, interdisciplinarily cooperation, information sharing.

Samenvatting

Om radicalisering onder jongeren te voorkomen moeten professionals in het jeugddomein (o.a., jeugdbeschermers, jongerenwerkers en politieagenten) interdisciplinair informatie delen. Om hen hierbij te ondersteunen is in zeven gemeenten en één jeugdzorgorganisatie in Nederland de pilot “*Werkateliers informatie delen bij mogelijke radicalisering*” uitgevoerd. Het doel van deze studie was om te onderzoeken wat jeugdprofessionals nodig hebben om tot interdisciplinaire informatiedeling te komen alsmede wat de werkzame elementen uit de pilot zijn. Hiervoor zijn semigestructureerde interviews ($n=12$) en een enquête ($n=37$) afgenomen onder de deelnemers van de pilot. Een gebrek aan wederzijds vertrouwen, verschillende visies op het delen van informatie en onvoldoende kennis over radicalisering als ook de juridische kaders blijken belangrijke belemmeringen voor het delen van informatie. Om tot adequate informatiedeling te komen behoeven professionals ondersteuning gericht op het vergroten van kennis, vaardigheden en onderling vertrouwen. Want alleen met de juiste kennis over het probleem, maar ook over elkaar en met voldoende wederzijds vertrouwen, zal informatiedeling ontstaan en kan radicalisering mogelijk worden voorkomen.

Kernwoorden: jeugdprofessional, jeugddomein, preventie radicalisering, interdisciplinair samenwerken, informatie delen.

Onbekend maakt Onbemind: de Uitdaging van Interdisciplinaire Informatiedeling in de Preventie van Radicalisering

Voor de preventie van radicalisering is het van belang dat professionals in het jeugddomein¹ interdisciplinair samenwerken en een juiste balans vinden in enerzijds het borgen van privacy en anderzijds het delen van informatie (Sestoft, Hansen, & Christensen, 2017). Dit betekent dat van deze professionals wordt verwacht dat zij weten hoe, wanneer en met wie zij signalen van mogelijke radicalisering kunnen en mogen delen alsmede dat zij dit ook doen indien de situatie daar om vraagt (Stephens, Sieckelink, & Boutellier, 2019). Jeugdprofessionals hebben daarmee een grote verantwoordelijkheid in het voorkomen van radicalisering (Azough, 2017). Eerdere onderzoeken onder jeugdprofessionals toonden dat gevoelens van onzekerheid kunnen ontstaan als gevolg van de verantwoordelijkheid die zij hebben in het signaleren van problematiek en dat deze gevoelens een primaire rol spelen in processen van samenwerking en informatiedeling (Gilbert et al., 2009). Programma's kunnen worden ingezet om jeugdprofessionals te ondersteunen in het komen tot het interdisciplinair delen van informatie. Daarnaast kunnen dergelijke programma's de samenwerking in het jeugddomein bevorderen (Konijnendijk, Boere-Boonekamp, Haasnoot-Smallegange, & Need, 2014). De door Platform Jeugdpreventie Extremisme en Polarisatie (Platform JEP) opgezette pilot "*Werkateliers informatie delen bij mogelijke radicalisering*" is een voorbeeld van een dergelijk programma. Het doel van dit onderzoek is het verkrijgen van inzicht in wat jeugdprofessionals nodig hebben om tot interdisciplinaire informatiedeling in de preventie van radicalisering te komen als ook wat de potentieel werkzame elementen uit de pilot zijn die hen hierin ondersteunen.

Interdisciplinaire Informatiedeling

Gedeelde verantwoordelijkheid. Professionals in het jeugddomein kunnen geconfronteerd worden met complexe opvoedingsvraagstukken waar zij beslissingen over moeten nemen (Friele et al., 2018). Het gaat daarbij om beslissingen die onder andere kunnen gaan over het delen van signalen bij vermoedens van radicalisering of mishandeling. Dergelijk ingewikkelde besluiten komen met hoge niveaus van verantwoordelijkheid, onder

¹ Binnen het jeugddomein zijn professionals uit de volgende beroepsgroepen werkzaam: aanbieders van jeugdhulp en jeugdzorg, advies- en meldpunten huiselijk geweld en kindermishandeling, uitvoerders van kinderbeschermingsmaatregelen, jeugdreclassering, de Raad voor de Kinderbescherming, Stichting Halt en justitiële jeugdinrichtingen (art. 1.1 Jeugdwet, 2015). Voor dit onderzoek zijn jeugd- en familie agenten ook in deze definitie opgenomen omdat zij met jeugdprofessionals samenwerken in de preventie van radicalisering.

andere omdat zowel fout-negatieve als fout-positieve beoordelingen potentieel desastreuze gevolgen kunnen hebben voor het individu alsmede de samenleving (Gilbert et al., 2009). In de preventie en aanpak van deze vraagstukken binnen het jeugddomein wordt onder andere daarom vaak samengewerkt op interdisciplinair niveau (Sigad, Beker, Lev-Wiesel, & Eisikovits, 2019). Een interdisciplinaire samenwerking kenmerkt zich door een interpersoonlijk proces waarin verschillende disciplines hun expertise delen om zo doelen te behalen die niet bereikt kunnen worden wanneer professionals individueel handelen. Het is een proces waarin overkoepelende doelen bereikt worden door kennis en verantwoordelijkheden te bundelen (Bornstein, 2003).

In de preventie en aanpak van complexe opvoedingsvraagstukken wordt interdisciplinair werken al geruime tijd gezien als een efficiënte methode om de fragmentatie van hulpverlening aan kinderen en jongeren tegen te gaan (Ateah et al., 2011). In verscheidene onderzoeken is gesuggereerd dat een dergelijke samenwerking bijdraagt aan positievere uitkomsten voor jongeren en hun omgeving (Friele et al., 2018; Rumping, Boendermaker, & De Ruyter, 2019). Een voorbeeld van een opvoedingsvraagstuk waarbij interdisciplinair samengewerkt dient te worden is de preventie van radicalisering (Sieckelink, Kaulingfreks, & De Winter, 2015). In Nederland is dit vormgegeven middels een zogenoemde *ketensamenwerking* (Inspectorate of Security and Justice, 2016). Een samenwerking waarin jeugdprofessionals uit verschillende disciplines vertegenwoordigd zijn, zodat zorgsignalen effectief en zorgvuldig bij elkaar gebracht worden waardoor tijdig, idealiter preventief, ingegrepen kan worden om radicalisering te voorkomen (Mattsson, 2018; Sestoft et al., 2017).

Informatie delen. De effectiviteit van interdisciplinaire samenwerking is in grote mate afhankelijk van de manier waarop informatie tussen professionals wordt gedeeld (Darlington, Feeney, & Rixon, 2005; Stanley & Humphreys, 2014). Zo blijkt dat de samenwerking onder andere positief wordt beïnvloed door een gestructureerd en continu verloop van informatie-uitwisseling (Thompson, 2013). Desondanks is het delen van informatie in verschillende onderzoeken beschreven als een moeizaam verlopend proces (Adams & Lee-Jones, 2017; Bunting, Lazenbatt, & Wallace, 2010). Onderzoeken die zich hebben gericht op informatiedeling bij vermoedens van kindermishandeling geven verschillende verklaringen voor het moeizame verloop van informatiedeling. Zo blijkt onder andere uit een studie van Lips, O'Neill, en Eppel (2011) dat professionals in het jeugddomein gevoelens van onzekerheid ervaren met betrekking tot het delen van informatie. Deze gevoelens lijken te ontstaan als gevolg van de verantwoordelijkheid die professionals hebben in het signaleren van problematiek (Lees, 2016) en spelen een primaire rol in het handelen

van professionals binnen de samenwerking en informatiedeling (Gilbert et al., 2009). Het maken van een afweging om al dan niet over te gaan op het interdisciplinair delen van informatie is daarom moeilijk en complex (Konijnendijk, Boere-Boonekamp, Haasnoot, & Need, 2019).

Er is tot op heden beperkt onderzoek beschikbaar dat zich heeft gericht op delen van informatie tussen disciplines in de preventie van radicalisering. Desondanks is recent in een grootschalige, kwalitatieve studie door Azough (2017) onderzocht hoe Nederlandse jeugdprofessionals handelen wanneer zij in aanraking komen met radicalisering. Uit de resultaten van dit onderzoek is gebleken dat deze professionals informatiedeling en de bijbehorende grenzen daartoe als moeilijk ervaren, mede omdat zij bang zijn onterecht informatie over jongeren te delen. De professionals willen wel informatie delen, maar voelen zich niet altijd bekwaam in het maken van een zorgvuldige afweging waardoor gevoelens van onzekerheid kunnen ontstaan (Azough, 2017). Deze onzekerheden kunnen vervolgens het verloop van interdisciplinaire informatiedeling belemmeren (Sestoft et al., 2017).

Invloed van factoren. Verschillende studies hebben inzicht gegenereerd in de systemische, contextuele en individuele factoren die van invloed zijn op de processen van samenwerken en informatie delen (o.a., Daley, 2008; Meyer & Lees, 2013). Richardson (2007) heeft daarbij getoond dat deze processen voor een belangrijk deel beïnvloed worden door factoren op individueel niveau, zoals: attitudes, vaardigheden en persoonlijke overtuigingen. Een latere studie van Lips en collega's (2011) naar informatiedeling in interdisciplinair verband in Nieuw-Zeeland heeft de invloed van individuele factoren bevestigd. Uit die studie is tevens gebleken dat voornamelijk een gebrek aan onderling vertrouwen als ook een gebrek aan kennis over elkaars rol en verantwoordelijkheid de bereidheid tot samenwerking en informatiedeling negatief beïnvloed (Lips et al., 2011). Voortbordurend daarop heeft onderzoek van Rumping en collega's (2019) recentelijk benadrukt dat kennis van en begrip over elkaars expertise, rollen, doelen en taken het fundament is voor interdisciplinaire samenwerking in het jeugddomein. Wanneer professionals zich bewust zijn van elkaars taken voelen zij zich meer met elkaar verbonden en daardoor ook meer verantwoordelijk voor een gezamenlijke aanpak van problematiek, hetgeen de samenwerking en informatiedeling positief beïnvloed (Boyer & Thompson, 2014; Phillips, 2016).

Naast het belang van kennis over elkaars rol en verantwoordelijkheid alsmede wederzijds vertrouwen zijn er verscheidene andere factoren die eveneens bijdragen aan effectieve en succesvolle samenwerking en informatiedeling (Lalayants, Epstein, & Adamy,

2010). Zo blijken onder andere wederzijds respect en een goede *follow-up* van de situatie belangrijk te zijn (Rumping et al., 2019). Ook evaluatie op en reflectie van het samenwerkingsproces en het ontvangen van feedback dragen hieraan bij (Phillips, 2016). Daarentegen kunnen een gebrek aan communicatie (Swart, 2009), verschillen in werkcultuur en verschillen in jargon de samenwerking en informatiedeling juist belemmeren (Darlington et al., 2005). Tot slot blijkt uit een studie van Altshuler (2003) dat eerdere ervaringen van professionals zowel bevorderend als belemmerend kunnen zijn. Wanneer jeugdprofessionals positieve ervaringen hebben met samenwerking of informatiedeling zijn zij sneller bereid dit opnieuw te doen, wanneer de ervaringen negatief zijn is de bereidheid van professionals om nogmaals informatie te delen of samen te werken ook minder (Altshuler, 2003). Kortom, interdisciplinaire samenwerking en daarmee informatiedeling blijkt door een verscheidenheid aan factoren beïnvloed te worden.

Een kennisleemte. Verschillende studies onder jeugdprofessionals in Australië en Engeland hebben getoond dat het binnen de huidige samenwerkingsvormen in het jeugddomein vaak ontbreekt aan wederzijds vertrouwen en kennis over elkaars rol en verantwoordelijkheid (Adams & Lee-Jones, 2017; Lees, 2016). Specifiek voor jeugdprofessionals in de preventie van radicalisering is gebleken dat er, naast een gebrek aan wederzijds vertrouwen en kennis over elkaar, eveneens sprake is van een gebrek aan kennis over en bewustzijn van het radicaliseringproces (Sestoft et al., 2017). Zo concludeerden Van de Weert en Eijkman (2018) dat Nederlandse jongerenwerkers niet goed weten hoe ze signalen van radicalisering moeten interpreteren noch dat zij weten wat ze met deze signalen moeten doen. Daarnaast bleek uit een studie van Mattsson (2018) dat professionals door ontoereikende kennis eerder verward dan overtuigd zijn van het discours dat leidt tot radicalisering. Deze onwetendheid kan bij jeugdprofessionals resulteren in het ervaren van gevoelens van stress, onmacht en onzekerheid wanneer zij met radicaliserende jongeren in aanraking komen (Van San, Sieckelinck, & De Winter, 2013).

Een bijkomende belemmerende factor voor het interdisciplinair delen van informatie in het jeugddomein is het beroepsgeheim dan wel de geheimhoudingsplicht waar jeugdprofessionals aan gebonden zijn (Dörenberg & Bruning, 2015). Hierdoor kunnen en mogen zij informatie niet zomaar delen (Stanley & Humphreys, 2014). Echter is het recht op privacy en geheimhouding niet absoluut. In sommige situaties prevaleert de plicht om informatie te delen boven het recht op privacy en mag het beroepsgeheim doorbroken worden (Jenkins & Palmer, 2012). Desondanks blijkt uit een studie uit het Verenigd Koninkrijk dat het jeugdprofessionals vaak ontbreekt aan adequate kennis over de juridische bepalingen met

betrekking tot het borgen van privacy en het delen van informatie (Bellamy, Raab, Warren, & Heeney, 2008). Daarnaast voelen professionals vaak een zekere mate van angst voor de eventuele consequenties die aan het delen van informatie verbonden kunnen zijn (Konijnendijk et al., 2014). Een voorbeeld van een dergelijke consequentie voor jeugdprofessionals in Nederland is het tuchtrecht, hetgeen betekent dat ontvangers van jeugdhulp een tuchtklacht kunnen indienen wanneer zij niet tevreden zijn over het handelen van de jeugdprofessional (Van Montfoort, 2018). Mogelijke gevolgen van een tuchtklacht zijn een waarschuwing, berisping of schorsing van de jeugdprofessional (Friele et al., 2018). De gevoelens van angst en de mogelijke consequenties voor het delen van informatie kunnen als potentieel gevolg hebben dat informatie te vroeg, te laat of in zijn geheel niet gedeeld wordt (Adams & Lee-Jones, 2017; Smit, 2018).

Inzet van Interventies

Jeugdprofessionals dienen geëquipeerd te worden om de verantwoordelijke taak die zij hebben in de preventie van radicalisering adequaat uit te kunnen voeren (Azough, 2017). Dit vraagt van professionals dat zij bereid zijn tot samenwerking alsmede dat zij wederzijds vertrouwen in elkaars professionele handelen hebben (Dörenberg & Bruning, 2015). Daarbij is het voor deze professionals belangrijk dat zij weten hoe zij, met inachtneming van de geldende juridische kaders, informatie interdisciplinair kunnen delen (Smit, 2018). Verschillende studies hebben getoond dat interventieprogramma's succesvol kunnen zijn in het ondersteunen van jeugdprofessionals in de omgang met complexe beroepssituaties (Fraser, Mathews, Walsh, Chen, & Dunne, 2010; Gilbert et al., 2009; Konijnendijk et al., 2019). Deze programma's richten zich vaak op het vergroten van kennis en vaardigheden, en proberen daarnaast een positieve verandering in attitude ten aanzien van interdisciplinair samenwerken teweeg te brengen (Reeves, Goldman, & Zwarenstein, 2009).

Om professionals die in aanraking kunnen komen met radicalisering te ondersteunen in het maken van een beslissing omtrent interdisciplinaire informatiedeling is door Platform JEP de pilot "*Werkateliers informatie delen bij mogelijke radicalisering*" ontwikkeld en uitgevoerd. Het pilotprogramma vond plaats in een interdisciplinaire setting en duurde een dagdeel. In 2017 en 2018 is het programma in zeven gemeenten en één jeugdzorgorganisatie in Nederland uitgevoerd. Vanwege privacy redenen worden de namen van de gemeenten en de jeugdzorgorganisatie niet nader genoemd. Een verscheidenheid aan beroepsgroepen heeft deelgenomen aan de pilot, allen jeugdprofessionals die in hun dagelijkse werk in aanraking kunnen komen met signalen van mogelijke radicalisering (Dijkman & Lenglet, 2018). In onderstaande alinea's is de inhoud van het pilotprogramma beknopt beschreven.

Inhoud pilotprogramma. Tijdens de interdisciplinaire werkateliers van Platform JEP leerden jeugdprofessionals moeilijke praktijksituaties te bekijken en werd er aan de hand van casuïstiek met elkaar geoefend hoe met dergelijke situaties om te gaan (Dijkman & Lenglet, 2018). Door jeugdprofessionals werd gedurende het programma gereflecteerd op hun eigen handelen in beroepskritische situaties en werd stilgestaan bij dilemma's die zich in de praktijk voor kunnen doen. Het delen van informatie bij vermoedens van radicalisering vormde daarbij continu het uitgangspunt en het uitwisselen van ervaringen, gedachten en overtuigingen stond centraal. Middels een theoretische uitleg werd de jeugdprofessionals kennis bijgebracht over het radicaliseringsproces en de juridische kaders die samengaan met het delen van informatie. Er werd expliciet stilgestaan bij de wetgeving rondom privacy en het beroepsgeheim (Lenglet & Dijkman, 2018).

Tijdens het werkatelier werden vaardigheden aan de hand van casusopdrachten in groepsverband geoefend en vervolgens nabesproken. Zo leerden professionals de perspectieven van de verschillende betrokken disciplines en organisaties kennen en vergaarden zij nieuwe kennis en inzichten. Door de inzet van coöperatieve werkvormen werd met en van elkaar geleerd. Daarnaast was er tijdens de casusopdrachten aandacht voor professionele oordeelsvorming en het scheiden van feiten en meningen. Een concreet handvat ten aanzien van het delen van informatie werd de jeugdprofessionals geboden in de vorm van de "*Werkwijze informatie delen*". Deze werkwijze, bestaande uit een zestal stappen, kan door professionals doorlopen worden op het moment dat zij een besluit moeten nemen om al dan niet interdisciplinair informatie te delen. Tijdens het werkatelier is de "*Werkwijze informatie delen*" uitgelegd en geoefend (Lenglet & Dijkman, 2018).

Huidig Onderzoek

Het doel van dit onderzoek is tweeledig. Ten eerste wordt onderzocht wat jeugdprofessionals nodig hebben om interdisciplinair informatie te delen in de preventie van radicalisering. Ten tweede wordt onderzocht wat potentieel werkzame elementen zijn uit de pilot "*Werkateliers informatie delen bij mogelijke radicalisering*". De onderzoeksvraag die hierbij centraal staat is: "*Wat hebben jeugdprofessionals nodig om te komen tot interdisciplinaire informatiedeling in de preventie van radicalisering en wat zijn potentieel werkzame elementen uit het pilotprogramma die hen hierin ondersteunen?*" In deze studie wordt getracht om de ervaringen en behoeften van jeugdprofessionals middels een *emic* (*insider*) perspectief inzichtelijk te maken.

In breder perspectief draagt dit onderzoek bij aan het genereren van wetenschappelijke inzichten en praktijkkennis over interdisciplinaire informatiedeling binnen het jeugddomein.

Tevens zal dit onderzoek bijdragen aan kennis over wat potentieel werkzame elementen zijn voor de ondersteuning van jeugdprofessionals die te maken hebben met complexe opvoedingsvraagstukken. Het gaat daarbij expliciet om jeugdprofessionals die opereren in het spanningsveld van vermoeden en weten. Van hen wordt tevens verwacht dat zij enerzijds opkomen voor het belang van het individu en anderzijds het belang van de samenleving borgen. Tot op heden is er geen wetenschappelijk onderzoek bekend dat zich heeft gericht op interdisciplinaire informatiedeling in de preventie van radicalisering binnen het Nederlandse jeugd domein. Dit onderzoek doet hiertoe een eerste aanzet en tracht dit hiaat in kennis gedeeltelijk op te vullen.

Methode

Procedure

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Platform JEP, onderdeel van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, in samenwerking met de Universiteit Utrecht. Om de validiteit van deze studie te vergroten is in dit onderzoek gebruik gemaakt van twee dataverzamelmethode: semigestructureerde interviews en een enquête. De semigestructureerde interviews hebben de kern van het onderzoek gevormd. Voor het onderzoeken van de potentieel werkzame elementen uit het pilotprogramma is daarnaast ook gebruik gemaakt van de resultaten uit de enquête. Na het analyseren van de kwalitatieve gegevens heeft een beschrijvende analyse van de kwantitatieve gegevens plaatsgevonden. Zodoende is gecontroleerd of uitspraken afkomstig uit de semigestructureerde interviews overeenkomstig dan wel tegenstrijdig waren aan de gegevens uit de enquêtes en zijn potentieel werkzame elementen uit het pilotprogramma geëxtraheerd.

De interviews zijn afgenomen in april en mei 2019 en duurden allen tussen de 45 en 90 minuten. Ze zijn gehouden bij de respondent op locatie en opgenomen middels een voicerecorder. De respondenten hadden van 15 april tot en met 10 mei 2019 de tijd om de enquête digitaal in te vullen. Een week voor de sluitingsdatum van de enquête hebben de respondenten een herinnering ontvangen.

Participanten

Voor het werven van participanten is gebruik gemaakt van het gegevensbestand van de pilot van Platform JEP. Dit bestand bestond uit 63 respondenten ($N=63$) die konden participeren in deze studie. Voor de semigestructureerde interviews is een doelgerichte steekproef van 24 professionals ($n=24$) uit hetzelfde bestand getrokken. Om een representatief beeld van de deelnemersgroep te krijgen is daarbij rekening gehouden met zowel variatie in de beroepsgroep van de respondenten als in de gemeente waarin zij werkzaam zijn. Per

gemeente zijn drie respondenten uitgenodigd voor deelname aan een interview. Bij twaalf van hen ($n=12$) is een interview afgenomen. Uit één gemeente zijn geen jeugdprofessionals geïnterviewd.

Alle respondenten ($N=63$) hebben een uitnodiging gekregen om de enquête in te vullen. In totaal hebben 37 professionals ($n=37$) de volledige enquête ingevuld. De respondenten vormen een representatief beeld voor de deelnemers van het pilotprogramma. Gezien voor de semigestructureerde interviews en de enquête gebruik is gemaakt van hetzelfde gegevensbestand, is er mogelijk sprake van overlap in de respondenten van deze studie. Zie Tabel 1 voor een beschrijving van het profiel van alle respondenten.

Tabel 1.

Profiel van jeugdprofessionals

Interviews	$n=12$	Enquête	$n=37$
Opleidingsniveau		Opleidingsniveau	
mbo	3	mbo	6
hbo	7	hbo	27
wo	2	wo	4
Werkervaring (in jaren)		Werkervaring (in jaren)	
< 5 jaar	3	< 5 jaar	11
5 tot 10 jaar	5	5 tot 10 jaar	7
10 tot 15 jaar	3	10 tot 15 jaar	8
> 15 jaar	1	> 15 jaar	11
Beroepsgroep		Beroepsgroep	
Jongerenwerk	2	Jongerenwerk	6
Maatschappelijk werk	1	Maatschappelijk werk	2
Gemeente (ook leerplicht)	1	Onderwijs	5
Jeugdgezondheidszorg	1	Gemeente (ook leerplicht)	10
Jeugdhulp	1	Jeugdgezondheidszorg	3
Jeugdbescherming	2	Jeugdhulp	4
Raad voor de Kinderbescherming	1	Jeugdbescherming	2
Politie	2	Raad voor de Kinderbescherming	1
Veiligheidshuis	1	Politie, OM of jeugdreclassering	4

Noot. n = aantal respondenten.

Meetinstrumenten

Tijdens de semigestructureerde interviews is gebruik gemaakt van een vignet (zie bijlage A). Samengevat ging het vignet over het volgende: “een meisje van 18 jaar oud heeft recentelijk haar naam van Jessica naar Fatima veranderd en is bekeerd tot de islam. Fatima maakt zich zorgen om haar toekomst in Nederland en heeft ontheffing van de arbeidsplicht

aangevraagd. Het jongere broertje van Fatima heeft gedragsproblemen en krijgt thuis veel aandacht. Fatima voelt zich daardoor geen onderdeel van het gezin.” Doordat aan iedere respondent eenzelfde uitgangssituatie is voorgelegd konden antwoorden onderling met elkaar vergeleken worden. Aan de respondenten is een vaststaand aantal kernvragen gesteld en is doorgevraagd op hun antwoorden om zo rijke, gedetailleerde informatie op te halen.

De enquête bestond uit 28 vragen met antwoordmogelijkheden op basis van een vijf-punt Likertschaal (helemaal oneens - oneens - neutraal - eens - helemaal eens) en 10 meerkeuzevragen. De vragen uit de enquête hadden betrekking op de verschillende onderdelen van het pilot “*Werkateliers informatie delen bij mogelijke radicalisering*” en gingen in op de ervaringen van de deelnemers met het programma.

Data-analyse

De interviews zijn verbatim uitgewerkt en vervolgens middels het programma NVivo11 aan de hand van de techniek van coderen geanalyseerd. Gestart is met open coderen, een proces van het uiteenrafelen, toetsen, vergelijken, conceptualiseren en categoriseren van de data (Strauss & Corbin, 2007). Daarna is axiaal en selectief gecodeerd (Boeije, 2016). Vanwege het semigestructureerde karakter van de interviews is deels inductief (thema's voortkomend uit de interviews) en deels deductief (thema's geïdentificeerd vanuit het theoretisch kader) gecodeerd (Meyer & Lunney, 2013). Vervolgens is de data gekwantificeerd. Dit is gedaan door in percentages te berekenen welk deel van het totaal aantal uitspraken ging over een specifieke code. De volgende codes zijn gebruikt: belemmeringen informatiedeling, ontoereikende kennis jeugdpartners, ontoereikende kennis juridische kaders, gebrek aan wederzijds vertrouwen, onzekerheden in het handelen, behoeften, kennis, vaardigheden, relatie, proces, werkzame elementen pilotprogramma, kennisuitwisseling, oefenen met casus, gesprek voeren en theoretische uitleg.

De uitkomsten van de enquête zijn geanalyseerd middels het enquêteprogramma SurveyMonkey en het data-analyseprogramma IBM SPSS 25. De resultaten die hieruit voortkwamen zijn weergegeven in percentages. Dit heeft geresulteerd in een algemeen beeld van wat de respondenten als potentieel werkzame elementen van de pilot hebben ervaren, hetgeen is aangevuld met de resultaten uit de semigestructureerde interviews.

Resultaten

In onderstaand stuk worden de resultaten van de interviews besproken aan de hand van de volgende drie hoofdthema's: belemmeringen, behoeften en werkzame elementen pilotprogramma (Tabel 2 en Tabel 3). De eerste twee thema's worden onderbouwd met de

resultaten uit de semigestructureerde interviews, het opvolgende thema wordt onderbouwd met resultaten van zowel de interviews als de enquête.

Tabel 2.

Overzicht interviewthema's behoeften en belemmeringen

Interviewthema's	x	%
Belemmeringen informatiedeling	209	63.91
Ontoereikende kennis jeugdpartners	63	19.26
Ontoereikende kennis juridische kaders	55	16.82
Gebrek aan wederzijds vertrouwen	51	15.60
Onzekerheden in het handelen	40	12.23
Behoeften	118	36.08
Kennis	49	14.98
Vaardigheden	38	11.62
Relatie en proces	31	9.48
Totaal	327	100

Noot. x = aantal keer dat thema of subthema is benoemd.

% = percentage van totaal per thema of subthema.

Tabel 3.

Overzicht interviewthema's werkzame elementen pilotprogramma

Interviewthema's	x	%
Werkzame elementen pilot		
Kennisuitwisseling	26	31.70
Oefenen met casus	24	29.27
Gesprek voeren	18	21.95
Theoretische uitleg	14	17.07
Totaal	82	100

Noot. x = aantal keer dat thema of subthema is benoemd.

% = percentage van totaal per thema of subthema.

Belemmeringen Informatiedeling

Ontoereikende kennis jeugdpartners. Alle geïnterviewde respondenten erkenden het belang van de samenwerking en informatiedeling in de preventie van radicalisering. Desondanks gaf een meerderheid van de respondenten (83.00%) aan op dit moment ontevreden te zijn over het verloop hiervan. Alle twaalf de geïnterviewde jeugdprofessionals deden in totaal 209 keer (63.91%) een uitspraak over belemmeringen voor interdisciplinaire informatiedeling. Ontoereikende kennis over jeugdpartners in de samenwerking werd hierbij

aangehaald als grootste belemmering voor het delen van informatie. Door de respondenten werd dit in totaal 63 keer (19.26%) benoemd. Daarbij ging het om een gebrek aan kennis over elkaars expertise, elkaars professionele rol en elkaars verantwoordelijkheden. Onderstaande quote van een jeugdprofessionals illustreert het gebrek aan duidelijkheid over elkaars rol en taken:

“Nou, dat de lijnen niet helder zijn. Dat er veel heen en weer geschoven wordt tussen Veilig Thuis, buurtteams, wijkteams. Dat daar, dat soort gedoe. Dat gaat niet goed, ja het zijn hete aardappels die op en neer worden geschoven. En vervolgens dan, als ergens anders iemand weer ingrijpt en roept en zegt van: “nee, [naam organisatie] moet het doen”. En vervolgens roept weer iemand iets en weer iemand en weer iemand. Kennis ontbreekt, want niemand weet gewoon wie wat doet.”

Ontoereikende kennis juridische kaders. In totaal gaven acht van de twaalf respondenten (66.67%) tezamen 55 keer (16.82%) aan dat de juridische kaders omtrent informatiedeling een belemmering zijn voor interdisciplinaire samenwerking. Daarbij gaven zij aan niet goed te weten wanneer informatie wel of niet gedeeld mag en kan worden (7.34%) alsmede dat de routes voor het melden van signalen onduidelijk of onbekend zijn (6.12%). De juridische kaders werden aangeduid als “complex”, “ingewikkeld” en “moeilijk”. Specifiek werden daarbij door zeven respondenten (58.33%) het beroepsgeheim en het tuchtrecht 11 keer (3.36%) aangehaald als belemmeringen voor interdisciplinaire informatiedeling.

Om te achterhalen of professionals weten welke stappen zij moeten doorlopen in het maken van een afweging om informatie interdisciplinair te delen is hen een vignet voorgelegd. Negen van de twaalf geïnterviewde jeugdprofessionals (75.00%) gaven aan dat zij het moeilijk vinden om concreet te benoemen welke stappen zij doorlopen bij het maken van een afweging. Als reden hiervoor werd door zeven van hen (58.33%) genoemd dat zij niet weten wat de stappen zijn. Daarnaast gaven vier van de respondenten (33.33%) aan hun afweging te baseren op hun intuïtie of het gevoel dat zij bij een bepaalde casus krijgen. De volgende uitspraak van een respondent toont de complexiteit van de juridische kaders:

“Je weet dat je heel veel dingen [informatie over jongeren] gewoon niet mag delen, ja dat vind ik echt wel heel ingewikkeld. Ik heb nog steeds niet heel duidelijk voor mezelf op een rij wanneer ik nou precies mag delen. Terwijl soms ben je er wel van overtuigd dat op dat moment, ja dat het [gedrag van een jongere] zorgelijk zou kunnen

zijn en ze zou al heel erg kunnen radicaliseren. Vooral als je over de mogelijke gevolgen na gaat denken van, stel: ze blaast Den Haag centraal op... Dan denk je wel van, ja shit, had ik nou toch maar gedeeld. Dus dat vind ik wel echt heel erg moeilijk.”

Gebrek aan wederzijds vertrouwen. Naast een gebrek aan kennis werd door de respondenten eveneens een gebrek aan vertrouwen genoemd als belemmering voor interdisciplinaire informatiedeling. In totaal noemden elf van de twaalf respondenten (91.67%) dit tezamen 51 keer (15.60%). Acht van de respondenten (66.67%) gaven daarbij in totaal 20 keer (6.12%) aan dat wederzijds vertrouwen van fundamenteel belang is om tot interdisciplinaire informatiedeling te komen en dat het ontbreken van dit vertrouwen de bereidheid om informatie te delen negatief beïnvloed. Verklaringen die voor het gebrek aan vertrouwen werden gegeven waren onder andere: eerdere negatieve ervaringen in interdisciplinaire samenwerking of informatiedeling (3.36%), elkaars taal niet spreken (2.45%), verschillende omgang met het delen van informatie (2.14%) en verschillen in werkcultuur (1.53%).

Onzekerheden in het handelen. Twaalf jeugdprofessionals deden in totaal 40 uitspraken (12.23%) die betrekking hadden op onzekerheden in hun handelen omtrent interdisciplinaire informatiedeling. Deze onzekerheden komen deels voort uit de ontoereikende kennis over de jeugdpartners en de stappen van informatiedeling als ook uit het gebrek aan wederzijds vertrouwen. Naast deze aspecten benoemden acht van de twaalf respondenten (66.67%) in totaal 17 keer (5.20%) dat zij een grote verantwoordelijkheid ervaren in het tijdig signaleren van mogelijke radicalisering, waardoor zij bang zijn signalen te missen of daar te laat op te anticiperen. Ook gaven vijf van hen (41.67%) in totaal 10 keer (3.06%) aan het als lastig te ervaren dat zij zowel het belang van het individu alsmede het belang van de samenleving moeten borgen.

Wanneer de respondenten werd gevraagd naar oorzaken voor de gevoelens van onzekerheid benoemden negen respondenten (75.00%) de complexiteit van de problematiek als oorzaak voor de gevoelens van onzekerheid. Opvallend daarbij was dat zeven respondenten (58.33%) benoemden dat zij onvoldoende kennis hebben over het radicaliseringsproces. Zij gaven aan niet goed te weten wat precies de signalen van radicalisering zijn, waardoor zij het moeilijk vinden om een beslissing te nemen over een casus. In mindere mate werden ook het continu moeten afwegen van belangen (1.83%), het niet willen stigmatiseren van groepen (1.83%) en het niet vals willen beschuldigen van een

jongere (1.83%) genoemd als factoren die bijdragen aan gevoelens van onzekerheid over het eigen handelen.

Op basis van de informatie uit het eerdergenoemde vignet zouden negen van de twaalf respondenten (75.00%) informatie interdisciplinair gaan delen. Opvallend is daarbij echter dat zes van de professionals (50.00%) aangaven niet te weten wie te kunnen benaderen wanneer een dergelijke situatie zoals geschetst in het vignet zich zou voordoen. Het betrof hier allen jeugdprofessionals die in direct contact staan met jongeren en werkzaam zijn in het vroege preventieve veld. Een jeugdprofessional gaf het onderstaande voorbeeld:

“Want stel je voor, als ik gewoon eerlijk moet zijn. Ik krijg op vrijdagmiddag om 16:00 uur een jongere die super extreem is, ik weet dan echt totaal niet wat ik moet doen of bij wie ik terecht kan of zo, als ik met zoveel vragen zit. Wij zijn zelf gewoon professionals, dus wij moeten gewoon weten wat we moeten doen. Alleen ik heb dan wel echt handvatten en ondersteuning nodig om goed te kunnen handelen en die heb ik nu gewoon echt niet. Ik weet het nu gewoon niet en dat maakt me onzeker.”

Behoeften Interdisciplinaire Informatiedeling

Kennis. Op de vraag wat jeugdprofessionals nodig hebben om tot interdisciplinaire informatiedeling in de preventie van radicalisering te komen, antwoordden zij allen behoefte te hebben aan meer kennis. In totaal deden zij hier 49 uitspraken (14.98%) over. Het gaat daarbij om zowel verdiepende kennis als verbredende kennis over elkaar, de juridische kaders omtrent informatiedeling en het radicaliseringsproces. Verder noemden elf respondenten (91.67%) in totaal 25 keer (7.65%) dat zij voornamelijk behoefte hebben aan meer continue ondersteuning dan wel een doorlopend ondersteuningsaanbod. Enerzijds om professionals frequenter te ondersteunen (2.75%), anderzijds ook om de problematiek te blijven agenderen (1.53%), de lijnen tussen organisaties kort te houden (1.22%) en om *up-to-date* te blijven van nieuwe ontwikkelingen, zoals rechts-extremisme of polarisatie (1.07%).

Vaardigheden. Naast de behoefte aan meer kennis hebben de respondenten aangegeven ook behoefte te hebben aan meer vaardigheden. Zij deden in totaal 38 uitspraken (11.62%) gerelateerd aan het vergroten van vaardigheden. Negen van de twaalf jeugdprofessionals (75.00%) noemden in totaal 20 keer (6.12%) specifiek vaardigheden te willen ontwikkelen middels casuïstiekbesprekingen. De respondenten verwachten dat ze door het bespreken van casuïstiek beter weten op welke signalen van radicalisering ze moeten

letten (3.67%). Daarnaast stelden ze dat *good practices* uit eerdere casussen gedeeld kunnen worden om zo met elkaar en van elkaar te leren (1.83%).

De behoefte aan een *tool* of instrument om een situatie mee in te kunnen schatten is verdeeld. Vier respondenten (33.33%) hebben hier behoefte aan tegenover acht respondenten (66.67%) die hier geen behoefte aan hebben. Deze laatste groep benoemde daarbij dat er al veel instrumenten zijn en dat door het gebruik van een instrument de nuance in een casus kan verdwijnen. Opvallend is dat door zes van de twaalf geïnterviewde jeugdprofessionals (50.00%) expliciet het oefenen met het scheiden van feiten en meningen als ook het oefenen van gespreksvaardigheden en gesprekstechnieken werd benoemd als ondersteuningsbehoefte. De volgende quote is een voorbeeld van de behoeften van een jeugdprofessional:

“Ik denk vooral aandacht hebben voor het scheiden van feiten en meningen en investeren in de gespreksvaardigheden van professionals. Daarna kun je het gesprek aangaan over de kennis over radicalisering. Nu wordt er te veel in het luchtledige gepraat, of zelfs helemaal niet.”

Relatie en proces. Aan de respondenten is gevraagd hoe zij dergelijke ondersteuning graag vormgegeven zouden zien. Negen van de twaalf respondenten (75.00%) gaven in 31 uitspraken (9.48%) aan dat zij graag bijeenkomsten zouden willen waarin wordt gesproken over het verloop van de huidige samenwerking en het delen van informatie. Zes van de geïnterviewden (50.00%) stelden dat er door het voeren van het gesprek meer wederzijds begrip gecreëerd kan worden, wat het proces van samenwerking en informatiedeling alsmede de onderlinge relaties tussen professionals zal bevorderen. Onderstaande quote toont de behoefte van een respondent aan het voeren van reflectieve gesprekken:

“Ik denk dat we als keten moeten praten over de samenwerking. Dus praten over hoe het samenwerken gaat. Hoe iedereen erin staat, waar professionals tegenaan lopen. Wat nog moeilijk is. Het is goed om dat ook eens uit te spreken.”

Werkzame Elementen Pilotprogramma

Kennisuitwisseling. Door 32 van de 37 respondenten (86.49%) is in de enquête aangegeven dat het uitwisselen van kennis en ervaringen met collega professionals nuttig was. Dit beeld werd tijdens de interviews bevestigd. Tien van de twaalf respondenten (83.33%) gaven in 26 uitspraken (31.70%) aan het als prettig en nuttig ervaren te hebben om kennis en

ervaringen met collega professionals uit te wisselen. Redenen die hiervoor gegeven werden zijn: steun bij elkaar vinden (10.98%), met elkaar sparren (8.54%), meer begrip voor elkaars professionele rol (6.10%), van elkaar en met elkaar leren (3.66%) en netwerkvorming (2.44%).

Oefenen met casus. In totaal hebben 30 van de 37 respondenten (81.08%) aangegeven dat zij het aan de hand van een casus oefenen met het scheiden van feiten en meningen nuttig vonden. Dit beeld is tijdens de interviews bevestigd. Elf van de twaalf respondenten (91.67%) benoemden in 24 uitspraken (29.27%) dat het middels casuïstiek oefenen met het scheiden van feiten en mening hen het meest was bijgebleven van het werkatelier. Daarbij werd voornamelijk genoemd dat de oefening hen aan het denken heeft gezet (10.98%), een spiegel heeft voorgehouden (7.32%), discussie heeft aangewakkerd over de huidige manier waarop feiten en meningen van elkaar gescheiden worden (6.10%) en inzicht heeft gegeven in verschillen tussen jeugdprofessionals (4.88%).

Ook het aan de hand van een casus oefenen met de *“Werkwijze informatie delen bij mogelijke radicalisering”* is door de respondenten positief beoordeeld. In de enquête heeft een meerderheid van de respondenten (78.38%) dit onderdeel van het pilotprogramma als nuttig beoordeeld. In de interviews is dit element van het pilotprogramma door elf van de twaalf respondenten (91.67%) benoemd. Zes respondenten (50.00%) stelden zich er na het oefenen met de werkwijze bewuster van te wanneer informatie gedeeld mag worden en met wie. Ook stelden vijf van de respondenten (41.67%) dat ze door de oefeningen en de feedback van de trainers kritischer naar hun eigen handelen kijken. Een professional vertelde het volgende:

“Ik vond het heel fijn om eigenlijk aan de hand van die casus te bespreken wie wat als feiten en meningen ziet. Dat je eigenlijk al heel erg merkt van, wow, wat zorgelijk. Al die onderlinge verschillen. Maar het geeft je ook inzicht, je leert van hoe anderen het zien en je krijgt daardoor ook meer begrip voor elkaar.”

Gesprek voeren. Op de stelling “het voeren van het gesprek over het delen van informatie vond ik nuttig” antwoordden 26 van de 37 respondenten (70.27%) het daarmee eens te zijn. Tijdens de interviews benoemden negen van de twaalf jeugdprofessionals (75.00%) in totaal 18 keer (21.95%) dat zij het voeren van het gesprek tijdens het werkatelier “belangrijk” of “goed” vonden. Van de twaalf respondenten gaven er zes (50.00%) aan dat het werkatelier heeft bijgedragen aan meer zicht op de verschillende juridische kaders waar

beroepsgroepen aan gebonden zijn. Dit inzicht in elkaars juridische kaders zorgt onder andere voor meer begrip voor elkaars handelen, aldus vijf respondenten (41.67%).

Theoretische uitleg. Van de 37 respondenten die de enquête hebben ingevuld gaven er 23 (62.16%) aan het krijgen van uitleg over radicalisering als nuttig ervaren te hebben. Het krijgen van uitleg over de privacywetgeving werd positiever gewaardeerd. In de enquête gaven 26 van de 37 respondenten (70.27%) aan dat zij deze uitleg nuttig vonden. Uit de interviews is eenzelfde beeld ontstaan. Acht van de twaalf respondenten (66.67%) benoemden 14 keer (17.07%) dat de theoretische uitleg voor hen nuttig was. Als redenen stelden zij nu meer kennis te hebben over de privacywetgeving (8.54%), het beroepsgeheim (4.88%) en radicalisering (3.66%).

Conclusie en Discussie

De focus in dit onderzoek lag op wat jeugdprofessionals nodig hebben om tot interdisciplinaire informatiedeling in de preventie van radicalisering te komen. Daarnaast is onderzocht wat potentieel werkzame elementen uit de pilot “*Werkateliërs informatie delen bij mogelijke radicalisering*” zijn die hen hierin kunnen ondersteunen. Uit deze studie zijn een aantal belangrijke bevindingen voortgekomen.

Interdisciplinaire Informatiedeling

Als antwoord op het eerste deel van de onderzoeksvraag is uit deze studie gebleken dat jeugdprofessionals meer kennis en vaardigheden behoeven om tot interdisciplinaire informatiedeling in de preventie van radicalisering te komen. Deze kennis heeft zowel betrekking op elkaars rol en verantwoordelijkheden als ook op de juridische kaders, het beroepsgeheim en het radicaliseringsproces. Aanvullend daarop is door de professionals eveneens de behoefte uitgesproken om hun vaardigheden verder te ontwikkelen. Deze vaardigheden houden enerzijds verband met de bekwaamheid van professionals om een afweging te maken omtrent informatiedeling als ook met het zorgvuldig kunnen scheiden van feiten en meningen. Naast deze ondersteuning op individueel niveau is er eveneens behoefte aan ondersteuning op relatie- en procesniveau. Professionals hebben daarbij aangegeven meer wederzijds vertrouwen nodig te hebben om tot interdisciplinaire informatiedeling te komen.

Alhoewel de jeugdprofessionals de noodzaak van interdisciplinaire informatiedeling in de preventie van radicalisering in dit onderzoek allen erkenden, is een meerderheid van de respondenten op dit moment niet tevreden over het verloop hiervan. In de huidige studie is een verscheidenheid aan belemmeringen voor interdisciplinaire informatiedeling in het Nederlandse jeugd domein benoemd. Ontoereikende kennis over de jeugdpartners en de juridische kaders, een gebrek aan wederzijds vertrouwen en onzekerheden in het handelen

werden daarbij het meest aangehaald. Daarnaast werden ook eerdere negatieve ervaringen in de samenwerking, elkaars taal niet spreken, verschillende omgang met het delen van informatie, verschillen in werkcultuur, de angst om te stigmatiseren en de angst om foutieve beschuldigingen te maken genoemd. Deze belemmeringen zijn overeenkomstig aan de resultaten van eerdere studies uit onder andere het Verenigd Koninkrijk, Ierland en Nieuw-Zeeland (Bunting et al., 2010; Lips et al., 2011; Rumping et al., 2019). In deze studies werden onder andere onvoldoende kennis over elkaars rol, een gebrek aan wederzijds vertrouwen, verschillen in werkcultuur en verschillen in jargon gevonden als belemmeringen om tot samenwerking of informatiedeling te komen. De gevonden knelpunten uit de huidige studie kunnen deels een verklaring bieden voor de ontevredenheid onder jeugdprofessionals over het verloop van interdisciplinaire informatiedeling in de preventie van radicalisering. In lijn met de studie van Richardson (2007) hebben de gevonden belemmeringen uit dit onderzoek voornamelijk betrekking op individueel niveau.

Tevens tonen de resultaten van het onderzoek dat het jeugdprofessionals vaak ontbreekt aan adequate kennis over radicalisering. Dit is in lijn met de resultaten van een recent onderzoek naar het handelen van Nederlandse jongerenwerkers in de preventie van radicalisering. Uit de resultaten van die studie bleek dat deze professionals onvoldoende weten wat signalen van radicalisering zijn (Van de Weert & Eijkman, 2018). Echter toont de huidige studie dat dit niet de enige kennislacune van jeugdprofessionals is. Zoals bovengenoemd blijken ook kennis over de juridische kaders omtrent informatiedeling alsmede kennis over de routes voor informatiedeling ontoereikend. Omdat wetenschappelijk onderzoek naar informatiedeling in de preventie van radicalisering ontbreekt, is in deze studie gebruik gemaakt van onderzoeken naar informatiedeling bij vermoedens van kindermishandeling. Twee studies uit het Verenigd Koninkrijk hebben getoond dat jeugdprofessionals vaak niet goed weten welke stappen zij moeten doorlopen om tot een zorgvuldige afweging omtrent interdisciplinaire informatiedeling te komen (Bellamy et al., 2008; Jenkins & Palmer, 2012). In lijn met deze eerdere resultaten toont het huidige onderzoek dat er onder Nederlandse jeugdprofessionals in de preventie van radicalisering, naast een gebrek aan kennis, eveneens een gebrek is aan de benodigde vaardigheden om een zorgvuldige afweging te maken omtrent informatiedeling. Deze dubbele leemte kan een drempel vormen voor het delen van informatie tussen disciplines.

Concluderend blijkt dat er bij jeugdprofessionals in de preventie van radicalisering sprake is van een aantal belemmeringen om tot interdisciplinaire informatiedeling te komen. Deze belemmeringen lijken voor een deel verklaard te kunnen worden door een multipole

kennislacune. Om deze lacune te verhelpen dient geïnvesteerd te worden in ondersteuning die zich richt op het vergroten van kennis over de jeugdpartners, de juridische kaders en het radicaliseringsproces. Daarnaast toont het huidige onderzoek dat er op dit moment sprake lijkt van een discrepantie tussen de vaardigheden van jeugdprofessionals en wat nodig zou zijn voor optimale en adequate informatiedeling. Daarbij dient in acht genomen te worden dat bij het ontbreken van kennis, de bijbehorende vaardigheden ook vaak ontoereikend zijn (Keshmiri et al., 2017; Szilassy, Carpenter, Patsios, & Hackett, 2013). Kennis die niet bekend is kan tenslotte ook niet ingezet worden in de praktijk. Kortom, onbekend maakt onbemind. Om tot interdisciplinaire informatiedeling in de preventie van radicalisering te komen lijken jeugdprofessionals dan ook langdurige ondersteuning op verschillende aspecten nodig te hebben.

Werkzame Elementen Pilotprogramma

Als antwoord op het tweede deel van de onderzoeksvraag tonen de resultaten van dit onderzoek dat het overdragen van theoretische kennis in combinatie met het oefenen van vaardigheden aan de hand van casuïstiek en het onderling uitwisselen van kennis het meest gewaardeerd worden door de deelnemers van de pilot. Voortbordurend op de resultaten van eerdere onderzoeken (Glennie, 2007; Ruch, 2007) kan worden gesteld dat het de combinatie van werkzame elementen is die het pilotprogramma in potentie effectief maakt. Met name informatieoverdracht, gevolgd door het voeren van dialoog en discussie zijn effectieve methoden om kennis aan professionals over te dragen (Petty, Barden, & Wheeler, 2009). Een evaluatieonderzoek van een interdisciplinair trainingsprogramma voor professionals in Engeland, Wales en Noord-Ierland heeft getoond dat een interdisciplinaire benadering gecombineerd met casuïstiek zeer effectief kan zijn in het vergroten van kennis en begrip met betrekking tot bepaalde problematiek (Bond & Dorgaru, 2018). Omdat voorafgaand aan de pilot geen nulmeting is uitgevoerd, was het in deze studie niet mogelijk om een toename in kennis of begrip statistisch te meten.

Gezien de eerder beschreven knelpunten om tot interdisciplinaire informatiedeling te komen, is het niet verrassend dat uit deze studie blijkt dat de behoefte aan een doorlopend aanbod van ondersteuning groot is. Dat ondersteuning effectief kan zijn bij de omgang met complexe vraagstukken wordt bevestigd door verscheidene studies (o.a., Bond & Dorgaru, 2018; Collins, Kim, & Amodeo, 2010). Door Szilassy en collega's (2013) is een ondersteuningsprogramma voor professionals omtrent de omgang met vermoedens van huiselijk geweld en kindermishandeling geëvalueerd. Uit deze studie is gebleken dat een kort, interactief programma met professionals uit verschillende disciplines een positief effect kan

hebben op hun attitudes, kennis van de problematiek, kennis van procedures rondom het delen van informatie en hun zelfvertrouwen. Daarnaast kan ondersteuning die inzet op het verkrijgen van meer inzicht in elkaars rol zowel de samenwerking als de informatiedeling verbeteren (Lees, 2016). Een dergelijke vorm van ondersteuning lijkt voor professionals in de preventie van radicalisering noodzakelijk opdat informatie interdisciplinair gedeeld wordt indien noodzakelijk en snel op de juiste plek terecht komt, zodat er adequaat, idealiter preventief, kan worden ingegrepen om radicalisering te voorkomen.

Aanbevelingen Praktijk en Wetenschap

Ten eerste behoeft het de aanbeveling dat de praktijk inzet op doorlopende ondersteuning die investeert in het creëren van wederzijds vertrouwen en begrip, voornamelijk tussen disciplines en sectoren. Wanneer professionals met verschillende achtergronden (o.a., jeugdbeschermers, jongerenwerkers en politieagenten) samenwerken in structuren met meerdere disciplines, kan dit in eerste instantie leiden tot moeilijkheden (Boyer & Thompson, 2014). Echter, over tijd en middels de juiste ondersteuning kunnen sommige van deze moeilijkheden overwonnen worden (Glennie, 2007). Kennis over elkaar, vertrouwen in elkaars professionele handelen en een gevoel van gedeelde verantwoordelijkheid zijn daarbij van cruciaal belang (Herendeen, Blevins, Anson, & Smith, 2014). De praktijk wordt daarom geadviseerd te investeren in het creëren van duidelijkheid over elkaars disciplines en bijbehorende taken omdat dit zal bijdragen aan meer vertrouwen en een gevoel van wederzijdse verantwoordelijkheid (Keshmiri et al., 2017). Dit zal het interdisciplinair delen van informatie bevorderen (Lees, 2016).

Vanuit de respondenten van deze studie is de duidelijke behoefte uitgesproken aan een doorlopend ondersteuningsaanbod waarin ruimte is voor reflectieve gespreksvoering over het verloop van informatiedeling. Een tweede advies aan de praktijk is dan ook om hierop in te zetten, hetgeen gedaan zou kunnen worden middels de inzet van supervisie met een reflectie component. Een dergelijke vorm van supervisie heeft als doel om de dynamieken binnen een samenwerking te bespreken (Ingram, 2013). Deze vorm van supervisie kan bijdragen aan meer wederzijds begrip en onderling vertrouwen, omdat knelpunten actief worden besproken en aangepakt (Gibbs, 2009). Gezien de complexiteit van interdisciplinaire informatiedeling in de preventie van radicalisering en de eerder beschreven belemmeringen in de samenwerking is het aannemelijk dat supervisie met een reflectie component een waardevolle toevoeging is aan het huidige ondersteuningsaanbod voor jeugdprofessionals.

Wetenschappelijk onderzoek heeft zich tot op heden veelal gericht op knelpunten in de interdisciplinaire informatiedeling binnen het jeugd domein, voornamelijk in relatie tot

kindermishandeling. Studies die de ervaringen van jeugdprofessionals in de preventie van radicalisering hebben onderzocht zijn schaars. Wetenschappelijke onderzoeken naar wat jeugdprofessionals nodig hebben om ondersteund te worden of wat werkzame elementen zijn ter bevordering van interdisciplinaire informatiedeling evenzo. Succesfactoren van interdisciplinaire informatiedeling zijn echter niet probleem specifiek. Het zijn veeleer algemene kenmerken die voor verschillende vraagstukken kunnen gelden. De wetenschap wordt daarom geadviseerd vervolgonderzoek te initiëren dat zich niet enkel focust op de samenwerking in de context van radicalisering, maar tevens op bestaande interdisciplinaire contexten die opereren op het snijvlak van zorg en veiligheid. Onderzocht kan worden hoe het in deze praktijken – zoals samenwerking in de preventie van kindersmishandeling of huiselijk geweld – is gelukt om knelpunten met betrekking tot informatiedeling te overwinnen (Pardo, Cresswell, Thompson, & Zhang, 2006). Zodoende kan worden bijgedragen aan het vergroten van de wetenschappelijke kennis omtrent werkzame elementen in de ondersteuning van professionals in het jeugd domein (Collins et al., 2010). Gezien de verschillen in wetgeving omtrent informatie-uitwisseling tussen landen, is het belangrijk dat dergelijk onderzoek zich richt op het Nederlandse jeugd domein en daarbij eveneens rekening houdt met de eventuele context specifieke dilemma's van jeugdprofessionals in de preventie van radicalisering.

Sterke Punten en Limitaties

Sterk aan dit onderzoek is dat het zich heeft gericht op een vraagstuk waar voor zover bekend slechts in zeer beperkte mate onderzoek naar is gedaan. Daarmee heeft dit onderzoek inzichten voor Nederlandse jeugdprofessionals in de preventie van radicalisering gegenereerd. Het bestaande kennishiaat met betrekking tot wat jeugdprofessionals nodig hebben om te komen tot interdisciplinaire informatiedeling in de preventie van radicalisering is daarmee verkleind. Daarnaast heeft dit onderzoek bijgedragen aan het verkrijgen van inzicht in wat de werkzame elementen zijn uit een ondersteuningsprogramma voor jeugdprofessionals in de preventie van radicalisering. Deze inzichten kunnen meegenomen worden in de verdere ontwikkeling van ondersteuning voor jeugdprofessionals.

De resultaten van dit onderzoek dienen gezien de kleine steekproef met voorzichtigheid geïnterpreteerd te worden. Indien bepaalde knelpunten in interdisciplinaire informatiedeling niet genoemd zijn, betekent dit niet dat deze er niet zijn of er niet toe doen. Datzelfde geldt voor de potentieel werkzame elementen uit het pilotprogramma "*Werkateliers informatie delen bij mogelijke radicalisering*" van Platform JEP. Bij het onderzoeken van de werkzame elementen heeft de focus gelegen op de onderdelen die door de respondenten benoemd werden als zijnde werkzaam. De kans bestaat dat er werkzame elementen in het

pilotprogramma aanwezig zijn welke onvoldoende of in zijn geheel niet aan bod zijn gekomen tijdens deze studie. Dit betekent echter niet dat deze elementen voor de jeugdprofessionals niet leerzaam of waardevol zijn geweest. Daarnaast zijn respondenten uit het onderwijs in deze studie niet geïnterviewd. Desondanks spelen zij wel een belangrijke rol in het signaleren van radicalisering alsmede het delen van informatie. Een aantal onderwijsprofessionals heeft wel de enquête ingevuld. Desalniettemin dient er bij de interpretatie van de resultaten rekening mee gehouden te worden dat het perspectief van onderwijsprofessionals voor een deel ontbreekt in deze studie.

Van jeugdprofessionals wordt verwacht dat zij signalen van radicalisering herkennen en deze informatie interdisciplinair delen indien noodzakelijk. Dit is een grote verantwoordelijkheid. In combinatie met de complexiteit van de juridische kaders en het beroepsgeheim zorgt het voor de nodige onzekerheden. Daarom verdienen jeugdprofessionals met deze taakstelling het om hierin verder ondersteund te worden. Want enkel met de aanwezigheid van de juiste kennis en vaardigheden zal een interdisciplinaire samenwerking succesvol zijn en kan radicalisering mogelijk worden voorkomen. Kennis en vaardigheden die ontbreken kunnen tenslotte ook niet ingezet worden in de praktijk. Kortom, onbekend maakt onbemind.

Referenties

- Adams, C., & Lee-Jones, K. (2017). Sharing personal information in the child protection context: Impediments in the Australian legal framework. *Child & Family Social Work, 22*, 1349-1356. doi:10.1111/cfs.12352
- Altshuler, S. J. (2003). From barriers to successful collaboration: Public schools and child welfare working together. *Social Work, 48*, 52-63. doi:10.1093/sw/48.1.52
- Ateah, C. A., Snow, W., Wener, P., MacDonald, L., Metge, C., Davis, P., ... Anderson, J. (2011). Stereotyping as a barrier to collaboration: Does interprofessional education make a difference? *Nurse Education Today, 31*, 208-213.
doi:10.1016/j.nedt.2010.06.004
- Azough, N. (2017). *Weerbare jongeren, weerbare professionals*. Geraadpleegd van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2017/05/01/rapport-%E2%80%98weerbare-jongeren-weerbare-professionals%E2%80%99>
- Bellamy, C. P., Raab, C., Warren, A., & Heeney, C. (2008). Information-sharing and confidentiality in social policy: Regulating multi-agency working. *Public Administration, 86*, 737-759. doi:10.1111/j.1467-9299.2008.00723.x
- Bond, E., & Dogaru, C. (2018). An evaluation of an inter-disciplinary training programme for professionals to support children and their families who have been sexually abused online. *British Journal of Social Work, 1*, 1-18. doi:10.1093/bjsw/bcy075
- Bornstein, L. R. (2003). A model for interdisciplinary collaboration. *Social Work, 48*, 297-306. doi:10.1093/sw/48.3.297
- Boyer, V., & Thompson, S. (2014). Transdisciplinary model and early intervention: Building collaborative relationships. *Young Exceptional Children, 17*, 19-32.
doi:10.1177/1096250613493446

- Bunting, L., Lazenbatt, A., & Wallace, I. (2010). Information sharing and reporting systems in the UK and Ireland: Professional barriers to reporting child maltreatment concerns. *Child Abuse Review, 19*, 187-202. doi:10.1002/car.1076
- Collins, M. E., Kim, S. H., & Amodeo, M. (2010). Empirical studies of child welfare training effectiveness: Methods and outcomes. *Child and Adolescent Social Work Journal, 27*, 41-62. doi:10.1007/s10560-009-0190-0
- Daley, D. M. (2008). Interdisciplinary problems and agency boundaries: Exploring effective cross-agency collaboration. *Journal of Public Administration Research and Theory, 19*, 477-493. doi:10.1093/jopart/mun020
- Darlington, Y., Feeney, J., & Rixon, K. (2005). Interagency collaboration between child protection and mental health services: Practices, attitudes and barriers. *Child Abuse & Neglect, 29*, 1085-1098. doi:10.1016/j.chiabu.2005.04.005
- Dijkman, A., & Lenglet, M. (2018). *Informatie delen bij vermoedens van radicalisering: Eindverslag* [intern document]. Geraadpleegd op 20 januari 2019.
- Dörenberg, V. E. T., & Bruning, M. R. (2015). Privacyperikelen rond de Jeugdwet. *Tijdschrift voor Gezondheidsrecht, 39*, 617-631. doi:10.5553/TvGR/016508742015039008003
- Fraser, J. A., Mathews, B., Walsh, K., Chen, L., & Dunne, M. (2010). Factors influencing child abuse and neglect recognition and reporting by nurses: A multivariate analysis. *International Journal of Nursing Studies, 47*, 146-153. doi:10.1016/j.ijnurstu.2009.05.015
- Friele, R. D., Bruning, M. R., Bastiaanssen, I. L. W., de Boer, R., Bucx, A. J. E. H., Groot, J. F., ... & Hageraats, R. (2018). *Eerste evaluatie van de Jeugdwet: Na de transitie nu de transformatie*. Geraadpleegd op 12 april 2019 van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2018/01/30/rapport-eerste-evaluatie-jeugdwet>

- Gibbs, J. (2009). Changing the cultural story in child protection: Learning from the insider's experience. *Child & Family Social Work, 14*, 289-299. doi:10.1111/j.1365-2206.2008.00595.x
- Gilbert, R., Kemp, A., Thoburn, J., Sidebotham, P., Radford, L., Glaser, D., & MacMillan, H. L. (2009). Recognising and responding to child maltreatment. *The Lancet, 373*, 167-180. doi:10.1016/S0140-6736(08)61707-9
- Glennie, S. (2007). Developing interprofessional relationships: Tapping the potential of inter-agency training. *Child Abuse Review, 16*, 171-183. doi:10.1002/car.970
- Herendeen P. A., Blevins, R., Anson, E., & Smith J. (2014). Barriers to and consequences of mandated reporting of child abuse by nurse practitioners. *Journal of Pediatric Health Care, 28*, e1-e7. doi:10.1016/j.pedhc.2013.06.004
- Ingram, R. (2013). Emotions, social work practice and supervision: An uneasy alliance? *Journal of Social Work Practice, 27*, 5-19. doi:10.1080/02650533.2012.745842
- Inspectorate of Security and Justice (2016). *Evaluation of the Netherlands comprehensive action programme to combat jihadism*. Geraadpleegd van <https://www.inspectie-jenv.nl/Publicaties/rapporten/2017/09/06/evaluation-of-the-netherlands-comprehensive-action-programme-to-combat-jihadism>
- Jenkins, P., & Palmer, J. (2012). At risk of harm? An exploratory survey of school counsellors in the UK, their perceptions of confidentiality, information sharing and risk management. *British Journal of Guidance & Counselling, 40*, 545-559. doi:10.1080/03069885.2012.718732
- Jeugdwet (2015, 1 januari). Geraadpleegd op 11 juni 2019 van <https://wetten.overheid.nl/BWBR0034925/2019-04-02/0/>
- Keshmiri, F., Rezai, M., Mosaddegh, R., Moradi, K., Hafezimoghadam, P., Zare, M., ... Shirazi, M. (2017). Effectiveness of an interprofessional education model based on

the transtheoretical model of behaviour change to improve interprofessional collaboration. *Journal of Interprofessional Care*, 31, 307-316.

doi:10.1080/13561820.2016.1276051

Konijnendijk, A. A., Boere-Boonekamp, M. M., Haasnoot-Smallegange, R. M., & Need, A. (2014). A qualitative exploration of factors that facilitate and impede adherence to child abuse prevention guidelines in Dutch preventive child health care. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, 20, 417-424. doi:10.1111/jep.12155

Konijnendijk, A., Boere-Boonekamp, M., Haasnoot, M., & Need, A. (2019). Professionals' preferences and experiences with inter-organizational consultation to assess suspicions of child abuse and neglect. *Child Abuse & Neglect*, 88, 58-70. doi:10.1016/j.chiabu.2018.10.013

Lalayants, M., Epstein, I., & Adamy, D. (2010). Multidisciplinary consultation in child protection: A clinical datamining evaluation. *International Journal of Social Welfare*, 20, 156-166. doi:10.1111/j.1468-2397.2010.00741.x

Lees, A. (2016). Facts with feelings: Social workers' experiences of sharing information across team and agency borders to safeguard children. *Child & Family Social Work*, 22, 1-12. doi:10.1111/cfs.12309

Lenglet, M., & Dijkman, A. (2018). *Trainershandleiding werkateliers informatie delen bij vermoedens radicalisering* [Intern document]. Geraadpleegd op 26 maart 2019.

Lips, A., O'Neill, R., & Eppel, E. (2011). Cross-agency collaboration in New Zealand: An empirical study of information sharing practices, enablers and barriers in managing for shared social outcomes. *International Journal of Public Administration*, 34, 255-266. doi:10.1080/01900692.2010.533571

- Mattsson, C. (2018). Caught between the urgent and the comprehensible: Professionals' understanding of violent extremism. *Critical Studies on Terrorism, 11*, 111-129. doi:10.1080/17539153.2017.1337327
- Meyer, E., & Lees, A. (2013). Learning to collaborate: An application of Activity Theory to interprofessional learning across children's services. *Social Work Education, 32*, 662-684. doi:10.1080/02615479.2012.704012
- Meyer, S. B., & Lunnay, B. (2013). The application of abductive and retroductive inference for the design and analysis of theory-driven sociological research. *Sociological research online, 18*, 1-11. doi:10.5153/sro.2819
- Pardo, T. A., Cresswell, A. M., Thompson, F., & Zhang, J. (2006). Knowledge sharing in cross-boundary information system development in the public sector. *Information Technology and Management, 7*, 293-313. doi:10.1007/s10799-006-0278-6
- Petty, R. E., Barden, J., & Wheeler, S. C. (2009). The Elaboration Likelihood Model of Persuasion: Developing Health promotions for Sustained Behavioral Change. In R. J. DiClemente, R. A. Crosby, & M. Kegler (Eds.), *Emerging theories in health promotion practice and research* (2nd ed., pp. 185-214). San Francisco: Jossey-Bass.
- Phillips, J. D. (2016). A qualitative study of collaboration between guardians ad litem and caseworkers in the child welfare system. *Children and Youth Services Review, 60*, 61-67. doi:10.1016/j.childyouth.2015.11.019
- Reeves, S., Goldman, J., & Zwarenstein, M. (2009). An emerging framework for understanding the nature of interprofessional interventions. *Journal of Interprofessional Care, 23*, 539-42. doi:10.1080/13561820903078215
- Richardson, S. (2007). *The challenge of interagency information sharing: A systemic analysis of two sure start children's centres* (Doctoral dissertation). Geraadpleegd van

<https://pearl.plymouth.ac.uk/bitstream/handle/10026.1/2169/SUSAN%20MOIRA%20RICHARDSON.PDF?sequence=1&isAllowed=y>

Ruch, G. (2007). Thoughtful practice: Child care social work and the role of case discussion.

Child & Family Social Work, 12, 370-379. doi:10.1111/j.1365-2206.2006.00466.x

Rumping, S., Boendermaker, L., & De Ruyter, D. (2019). Stimulating interdisciplinary

collaboration among youth social workers: A scoping review. *Health & Social Care in the Community, 27*, 293-305. doi:10.1111/hsc.12589

Sestoft, D., Hansen, S. M., & Christensen, A. B. (2017). The police, social services, and

psychiatry (PSP) cooperation as a platform for dealing with concerns of radicalization. *International Review of Psychiatry, 29*, 350-354.

doi:10.1080/09540261.2017.1343526

Sieckelinck, S., Kaulingfreks, F., & De Winter, M. (2015). Neither villains nor victims:

Towards an educational perspective on radicalisation. *British Journal of Educational Studies, 63*, 329-343. doi:10.1080/00071005.2015.1076566

Sigad, L. I., Beker, G., Lev-Wiesel, R., & Eisikovits, Z. (2019). Alone with our

interpretations: Uncertainty in child abuse intervention among healthcare professionals. *Children and Youth Services Review, 100*, 206-213.

doi:10.1016/j.childyouth.2019.02.027

Smit, D. (2018). Worstelende professionals en onwetende cliënten. *Sociaal Bestek, 80*, 59-61.

doi:10.1007/s41196-018-0095-6

Szilassy, E., Carpenter, J., Patsios, D., & Hackett, S. (2013). Outcomes of short course

interprofessional training in domestic violence and child protection. *Violence against women, 19*, 1370-1383. doi:10.1177/1077801213513857

- Stanley, N., & Humphreys, C. (2014). Multi-agency risk assessment and management for children and families experiencing domestic violence. *Children and Youth Services Review, 47*, 78-85. doi:10.1016/j.chidyouth.2014.06.003
- Stephens, W., Sieckelinck, S., & Boutellier, H. (2019). Preventing violent extremism: A review of the literature. *Studies in Conflict & Terrorism, 1*, 1-16. doi:10.1080/1057610X.2018.1543144
- Strauss, A. L., & Corbin, J. (2007). *Basics of qualitative research. Techniques and procedures for developing grounded theory*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Swart, F. (2009). Interdisciplinair samenwerken in het onderwijs. *Journal of Social Intervention: Theory and Practice, 18*, 62-80. doi:10.18352/jsi.172/
- Thompson, K. (2013). Multi-agency information practices in children's services: The metaphorical “jigsaw” and professionals quest for the full picture. *Child and Family Social Work, 18*, 189-197. doi:10.1111/j.1365-2206.2011.00821.x
- Van Montfoort, A. (2018). Tucht, toezicht en kwaliteit jeugdbescherming. *Jeugdbeleid, 12*, 1-19. doi:10.1007/s12451-018-0168-z
- Van San, M., Sieckelinck, S. & de Winter, M. (2013). Ideals adrift: An educational approach to radicalization. *Ethics and Education, 8*, 276-289. doi:10.1080/17449642.2013.878100.
- Van de Weert, A., & Eijkman, Q. (2018). Subjectivity in detection of radicalisation and violent extremism: A youth worker's perspective. *Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression, 10*, 1-24. doi:10.1080/19434472.2018.1457069

Dankwoord

Dit onderzoek was niet tot stand gekomen zonder de hulp van een aantal zeer betrokken en bevlogen professionals. Aan hen ben ik dan ook mijn dank verschuldigd. Allereerst wil ik graag alle jeugdprofessionals die hebben geparticipeerd in deze studie enorm bedanken voor hun bereidheid, tijd en inzet. Zonder jullie was dit onderzoek er nooit gekomen. Ook wil ik Nora Hammidi, mijn begeleidster vanuit Platform JEP, bedanken voor het delen van haar kennis, haar continue betrokkenheid en haar enthousiasme in mijn begeleiding. Daarnaast aan al mijn andere collega's van Platform JEP: dank voor jullie steun. De interesse die jullie voor het onderzoek hadden en jullie motiverende woorden hebben mij gestimuleerd door te gaan. Verder wil ik graag Annebregt Dijkman van Sherazade Advies bedanken voor haar betrokkenheid en feedback op onder andere de interviewvragen en de enquête. Tevens gaat mijn dank uit naar dr. Saskia van Schaik, supervisor vanuit de Universiteit Utrecht. Bedankt voor de kritische feedback op deze gehele studie. Tot slot wil ik Kelly Matthijsen bedanken voor het zijn van mijn sparringpartner en luisterend oor tijdens de totstandkoming van het onderzoek, dat was van grote waarde.

Bijlage A: Vignet Interview

Fatima is 18 jaar en heeft haar VMBO opleiding afgerond. Ze is een aantal jaar geleden bekeerd tot de islam en veranderde haar naam van Jessica naar Fatima. Ze is in het laatste jaar van school een hoofddoek gaan dragen. Ze zorgt nu alleen voor haar dochtertje van zes maanden. De groep meiden met wie ze eerder op school omging, ziet ze niet meer. In plaats daarvan heeft ze een groep andere meiden gevonden die elkaar iedere zondag voor een lezing in de moskee treffen. Fatima is recent een niqab gaan dragen.

Fatima haar vriendin Nienke is onlangs ook bekeerd tot de islam en zoekt steun bij Fatima. Fatima en Nienke spreken elkaar veel online, via social media. Nienke laat Fatima een groep zien op Telegram waar ze voor is uitgenodigd. De groep bestaat uit leden die zich verdiepen in de islam, zegt Nienke. Fatima is wel nieuwsgierig en wil graag meepraten.

Fatima maakt zich zorgen over haar toekomst. Ze vindt het debat in Nederland over de islam hard en vindt dat de media de islam alleen maar negatief afschildert. Nienke zegt dat er een wereldwijd complot gaande is dat de islam zwart maakt. Fatima twijfelt aan haar toekomst, ze vraagt zich af of het met de discriminatie in Nederland überhaupt wel zin heeft om te gaan werken. Ze vraagt ontheffing van de arbeidsplicht aan bij de sociale dienst van de gemeente.

Thuis is Fatima de oudste van twee kinderen. De jongste, Johan, is 14 jaar en woont nog thuis. Hij heeft begeleiding van een gezinscoach. Hij vertoont gedragsproblemen op school en thuis en krijgt veel aandacht. De vader en moeder van Fatima en Johan maken zich zorgen om hem en proberen naast hun werk en het huishouden Johan te begeleiden. Fatima voelt zich daardoor geen onderdeel meer van het gezin.